

A 2010. ÉVI CHOLNOKY JENŐ KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÁSI PÁLYÁZAT EREDMÉNYEI

A hazai karszterületeken és barlangokban végzett kutató munka részletes dokumentálásának ösztönzése, és ennek révén a VM Barlang- és Földtani Osztálya által vezetett Országos Barlangnyilvántartás napra készen tartása érdekében, a társulat és a minisztérium 2010-ben is közösen hirdette meg a Cholnoky Jenő Karszt- és Barlangkutató Pályázatot a társulat keretében működő kutatócsoportok, kollektívák és egyéni kutatók számára. A pályázat lebonyolításának és díjazásának anyagi fedezetét a minisztérium biztosította.

Az immár 35 esztendő múltra visszatekintő pályázatra a benyújtási határidőig csoport kategóriában 5, egyéni kategóriában 6 pályamunka érkezett be. Ezeket az 5 tagú bíráló bizottság (a MKBT képviselőjében dr. Leél-Össy Szabolcs elnök, továbbá Börcsök Péter, Juhász Márton és dr. Lénárt László; a VM képviselőjében Takácsné Bolner Katalin) a pályázati kiírásban meghatározott szempontok szerint értékelte és pontozta. Az ünnepélyes eredményhirdetésre az Esztergomban megrendezett Szakmai Napok keretében, november 13-án került sor.

CSOPORT KATEGÓRIA

I. díj – 200 000 Ft

Ariadne Karszt- és Barlangkutató Egyesület és Szent Özséb Barlangkutató Csoport (89 pont)

A két kollektíva közös Évkönyve a Csévi-szirtek barlangjaiban 2009-ben végzett, kiemelkedő sikereket hozó kutatómunka magas színvonalú ismertetése. A Vacska–Rejtektút-rendszerben több mint 3700 m, az Ajándék-barlangban pedig 150 m új járat megismerését eredményező feltáró munka bemutatása a kutatási napló és az élménybeszámoló sajátos és olvasmányos keveréke, amit gazdag és kiváló minőségű fotodokumentáció kísér; az új barlangszakaszok átfogó szpeleológiai jellemzésének hiánya azonban némileg csökkenti a pályamunka szakmai értékét. A tudományos tevékenységük keretében végzett légnyomjelzéses és geoelektromos vizsgálatok példamutatóan tudatos és célorientált kutatómunkáról tanúskodnak, amelyek eredményei remélhetőleg a közeljövő újabb feltárásaiban is tükröződnek majd.

II. díj – 150 000 Ft

Pro Natura Karszt- és Barlangkutató Egyesület (78 pont)

Az egyesület 2009. évi jelentése egy sokoldalú kutatótevékenységet végző, aktív csoport munkáját mutatja be színvonalas és tartalmas megjelenítésben. A Szajha-felső és a Vadetetés-barlangban elért 20–30 m-es továbbjutásaik mintaszerűen, térképpel és fényképekkel is dokumentáltak. Adatgyűjtő tevékenységükből a tíz barlangra kiterjedő hagyományos téli denevér-monitoring mellett kiemelendők a Kis-paplika forrásbarlangnál megkezdett vízszint-mérések és egy újabb műszertípussal végzett hőmérséklet-mérések tapasztalatainak rögzítése. Ötletes a Törökpince-viznyelőbarlang alkalmi lakójának infrakamera segítségével történt azonosítása, és dicséretet érdemel a felszíni megfigyeléseik dokumentálásához kidolgozott adatlapok kitöltött példával illusztrált közreadása is.

III. díj – 100 000 Ft

MKBT Vulkanálszpeleológiai Kollektíva (70 pont)

A szokásos alapossggal kidolgozott, vaskos Évkönyvnek idén is jelentős részét teszik ki a külföldi (így pl. izlandi és új-zélandi) tanulmányutak jelen pályázat keretében sajnos nem értékelhető dokumentumai. Hazai kutatási eredményeik közül kiemelendő 10 újonnan megismert kis barlang katasztrézése, illetve a három troglófil lepkefajunk érdekes területi megoszlásáról szóló tanulmány. Értékes és informa-

tív továbbá a nemkarsztos barlangok 57 genetikai típusát bemutató, jellemző példákat is nevesítő összefoglaló, ennek használhatóságát még inkább növelte volna a kevésbé közismert típusok egy-egy fotóval történő szemléltetése.

	Összefoglalás 0–5 p.	Alaposság, szakzszerűség 0–30 p.	Dokumen-tatív érték 0–30 p.	Eredmények jelentősége 0–20 p.	Megjelenítés színvonal 0–15 p.	Összesen	Megjegyzés
Ariadne Karszt- és Barlangkutató Egyesület & Szent Özséb Barlangkutató Csoport	5	26	23	20	15	89	I. díj
Gánti Barlangkutató Kollektíva	4	17	15	10	10	56	könyvjutalom
Pro Natura Karszt- és Barlang-kutató Egyesület	5	22	23	16	12	78	II. díj
Szegedi Karszt- és Barlangkutató Egyesület	4	15	14	11	12	56	könyvjutalom
Vulkánszpeleológiai Kollektíva	5	20	23	10	12	70	III. díj

Könyvjutalom

Gánti Barlangkutató Kollektíva (56 pont)

A kollektíva 2008 és 2009 évi tevékenységét összefoglaló pályamű munkanaplószerűen ismerteti a Vértes hegységben, Gánt térségében végzett feltáró és klimatológiai kutatásokat. Sajnos a nem tematikus csoportosításban közölt, hanem időrendben „ömlesztett” adatok, illetve a különböző névváltozatok alkalmazása erősen megnehezíti a végzett munka és az elért eredmények barlangonkénti áttekintését és értékelését; és hiányolható az újonnan feltárt kis barlangok térképi dokumentálása is.

Szegedi Karszt és Barlangkutató Egyesület (56 pont)

A pályamunka alapján az egyesületnek 2009-ben viszonylag kevés ideje jutott a kutatásokra. Új eredményként egyedül a Gilisztás-barlangban elért, és a Mecsekben jelentősnek számító (de hiányosan, csak egy vázlatos alaprajzzal dokumentált) 50 m-es feltárás értékelhető; a barlangi radonvizsgálatok eredményeit bemutató tanulmány magyar változata ugyanis a tavalyi pályázaton már szerepelt. A mellékletek ugyanakkor mozgalmas csoportéletről, valamint jelentős oktató- és ismeretterjesztő tevékenységről tanúskodnak, mindezek azonban – amint azzal maguk is tisztában voltak – a jelen pályázat keretében nem értékelhetők.

EGYÉNI KATEGÓRIA

I. díj – 100 000 Ft

Fehér Katalin: *A Rózsadombi-termálkarszt szennyeződés-veszélyeztetettségi vizsgálata c. diplomamunkája (82 pont)*

Az ELTE Környezet- és Tájföldrajzi Tanszékén készült, számos színes grafikkal, térképpel és egyéb ábrával illusztrált szakdolgozat a pályázatra rendkívül igényes, nyomdai kivitelben került benyújtásra. A barlangi csepegő vizek ezirányú vizsgálata nem új téma, de a pályamű az adatok ún. klaszteranalízissel történő kiértékelése, és a hosszú távú változások vizsgálata tekintetében egyaránt hoz újszerűt. A vízminőség romló tendenciájának, illetve a klór-id-szennyezés nem kizárólag útszásból való származásának kimutatása jelentős, és a gyakorlati védelemben is felhasználható eredmény. Kár, hogy a vizsgált téma és terület bemutatásában több pontatlan adat is előfordul (pl. a Szemlő-hegyi-barlang felfedezése 1933), továbbá hogy a felszínhasználat változásának elemzése csupán a vizsgált 20 éves időszak kezdetéig terjed.

II. díj – 70 000 Ft

Dobos Tímea: Guánótelepek ásványtársulásainak műszeres meghatározása a Bükk hegység barlangjaiból, különös tekintettel a foszfátásványokra c. diplomamunkája (75 pont)

A Miskolci Egyetem geográfus hallgatójának szakdolgozata korszerű analitikai vizsgálatokra alapot mutatva be a Háromkúti-barlang, a Kő-lyuk, a Kecse-lyuk, a Fecske-lyuk és a Létrási-vizesbarlang guánó-telepeiben, a guánó lebomlása során képződő foszfátokat és azok kísérőásványait. Munkájának jelentős eredménye a rapidcreekit nevű ásványritkaság első kimutatása a Kárpát-övezet barlangjaiból, illetve a foszfátok, foszfát-szulfátok és szulfát-karbonátok között feltételezett genetikai kapcsolat. A szakszerű és alapos ásványtani munkát azonban speleológus szemmel nézve kisebb hibák és hiányosságok is terhelik, így pl. a tárgyalat ásvány(társulás)ok terepi megjelenési módját egyetlen fénykép sem szemlélteti.

III. díj – 40 000 Ft

Prakfalvi Péter: A nógrádszakáli fatörzslenyomat-barlangok kutatástörténete, földtana és genetikája c. tanulmánya (65 pont)

Munkájában a szerző néhány kisméretű, de annál érdekesebb genetikájú barlangot, nevezetesen miocén homokkő-konglomerátumban megőrződött fatörzslenyomat-üregeket dolgoz fel, az Országos Barlangnyilvántartás számára közvetlenül is felhasználható módon. E barlangocskák felfedezése ugyancsak az ő érdeme, egy ilyen barlang szlovák oldali ismertté válását követő célirányos terepbejárások eredménye. Dicséretes, továbbá a földtani környezet alapos irodalom-feldolgozással kísért, szakszerű bemutatása, amelynek alapján magyarázattal szolgál e barlangok következetes irányítottágára és meglehetősen szűk szelvényméretére is.

Könyvjutalom

Vass Béla: Vízhozam és hézagterfogat számítás magaskarszt forrásoknál c. publikációja (62 pont)

A dolgozat a forrás fölötti karsztok hézagterfogatának meghatározását célozza, a Tettye-forrás példája alapján. Újszerűsége abban áll, hogy a vízgyűjtő területen lévő megfigyelőkutak vízszintváltozásából, a geodéziai pontossággal meghatározott vízgyűjtő terület nagyságából és a kilépő forrás hozamából próbálja a hézagterfogatot kiszámítani, illetve ennek alapján a téli hidrológiai felév csapadékának ismeretében a kivehető vízhozamot prognosztizálni. A Tettye-forrás adataiból reálisnak tűnő értékeket határoz meg, de az általánosítás lehetőségét a továbbiakban más forrásokra történő vizsgálatokkal is igazolni kellene.

Kraus Sándor: Beszámoló 2009 c. tanulmánya (62 pont)

Az idei legerjedelmesebb, 237 oldalas pályamunkában a szerző több mint 20 barlangról közöl változatos témákban információt. Csiszolat-leírásai és esetenként 30 évre visszanyúló terepi megfigyelései számos értékes megállapítást és következtetést tartalmaznak. A kidolgozás alaposága azonban rendkívül heterogén, a barlang-földtani túraírások kivételével az egyes anyagrészek vagy nem alkotnak kerek egészet, vagy nagyrészt már publikált gondolatokat ismételnék. A munka használhatóságát a megjelenítés hiányosságai is csökkentik: a beadott fekete-fehér fénymásolat formájában a fényképpiluszcíciók zöme értékelhetetlen, a kézzel és átütésekkel javított gépirat pedig helyenként alig olvashatóan halvány.

Az egyéni kategória eredményeinek összesítése

	Témaválasztás újszerűsége 0–10 p.	Alaposság, szakszerűség 0–30 p.	Eredmények jelentősége 0–40 p.	Megjelenítés színvonala 0–20 p.	Összesen	Megjegyzés
Dobos Tímea	8	23	30	14	75	II. díj
Eszterhás István	3	20	15	15	53	könyvjut.
Fehér Katalin	8	23	31	20	82	I. díj
Kraus Sándor	7	20	30	5	62	könyvjut.
Prakfalvi Péter	9	22	22	12	65	III. díj
Vass Béla	6	21	25	10	62	könyvjut.

Eszterhás István: *Az UIS Pseudokarszt Bizottságának története c. publikációja (53 pont)*

A Karsztfejlődés konferencia-kötetben megjelent cikkben a 13 éve működő bizottság megalakításának történetét és az első időszak munkásságát foglalja össze a tőle megszokott tényszerű alaposággal az alapító (jelenleg tiszteletbeli) elnök. A tények precíz dokumentálása és ezzel megőrzésük az utókor számára feltétlenül üdvözlendő; a munka jelen pályázat keretében történő értékelését azonban jelentősen rontja az a körülmény, hogy mindezeket – bár illusztráció nélkül – a Vulkánszpeleológiai Kollektíva előző évkönyve már tartalmazta.

*Takácsné Bolner Katalin
a Bíráló Bizottság elnöke*

Trevor Shaw:

FOREIGN TRAVELLERS IN THE SLOVENE KARST 1486–1900

(Külföldi utazók a Szlovén-karsztvidéken 1486–1900)

Trevor Shaw neve nem ismeretlen a Karszt és Barlang olvasói számára, mert a 2006-os kötetben ismertettük a Postojnai-barlang történeti helyneveit feldolgozó munkáját és rövid életrajzát is.

A most 82 éves angol mérnök, aki 38 éven át az angol királyi haditengerészet szolgálatában dolgozott kutató és operatív feladatokon, és e főhivatású munkája mellett előbb kikapcsolódásként járt a barlangokat és kutatta azok történetét, utóbb ez második hivatása lett. Úgyannyira, hogy 1976-ban a Leicesteri Egyetem a karszttudomány több évszázados történetének kutatása területén elért eredményeit PhD. tudományos fokozattal ismerte el. Nyugalomba vonulása után, 1992-ben a Postojnai Karszt-kutató Intézet tudományos munkatársa, majd 1997-ben a Szlovén Tudományos Akadémia Tudományos Kutató Központjának tiszteletbeli munkatársa lett, és évente egy negyedét Szlovéniában dolgozott, illetve dolgozik ma is. Tevékenységének elismeréséül 1998-ban megkapta a szlovén állampolgárságot. Sorra jelentek meg tanulmányai a szlovéniai barlangtudomány történetéről, amelyet az 1600-as évektől, Valvasortól kezdve kutatott és feldolgozott. Kutatási tevékenysége azután kiterjedt a közép-európai régióra, különösen az Alpok, a Kárpátok és a Dinaridák, gyakorlatilag az egykori Osztrák–Magyar Monarchia karsztvidékeinek területére is. Eredményei, könyvei és kisebb tanulmányai nemzetközileg ismertté tették. Karszttudományi munkásságát a Leicesteri Egyetem 2004-ben a DSc., a tudományok doktora fokozat adományozásával ismerte el.

